

1930 1946

Dr. Selim ÇAPAR

Döneminde Sivil Savunma ve Afet Yönetimi

Sivil savunma hizmetleri Türkiye’de ilk defa 1928 yılında yürürlüğe konulan “Cephe Gerisinin Havaya Karşı Müdafaa ve Muhafazası Talimnamesi” ile düzenlenmiştir.

SEFERBERLİK VE SİVİL SAVUNMA

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte Savaşların, topyekûn olma niteliği kazanması ve İkinci Dünya Savaşında Nükleer Silah kullanılmasıyla, sivil halkın, üretim tesis ve kaynaklarının doğrudan hedef alınması söz konusu olmuştur. Bu nedenle, halkın ve üretim tesislerinin korunması, cephe

gerisinde maneviyatın yüksek tutulması amacıyla bütün gelişmiş ülkelerde “savaş konsepti üzerine” Sivil Savunma Teşkilatları kurulmuştur.

Sivil savunma hizmetleri Türkiye’de ilk defa 1928 yılında yürürlüğe konulan “Cephe Gerisinin Havaya Karşı Müdafaa ve Muhafazası Talimnamesi” ile düzenlenmiştir. Genelkurmay Başkanlığınca çıkarılan bu talimname

yurdun savaş döneminde savunulması amacıyla yönelik sivil savunma anlayışının başlangıcına işaret etmektedir. 1931 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla “Milli Seferberlik Talimnamesi” çıkarılmıştır. Bu kararın ikinci bölümünde “Hazar ve Seferde Havaya Karşı Korunma Talimnamesi” yer almaktaydı. Kararla, il, ilçe ve bucaklarda görevli en büyük mülki amirin başkanlığında birer “Havaya Karşı Korunma Komis-

yonu” kurulması öngörülmüş, özel idarelere ve belediyelere sorumluluklar verilmiştir. 1931 yılında Genelkurmay başkanlığınca “Halk İçin Havaya Karşı Korunma Talimatı” yayınlanmış, aynı talimat 1935 yılında İçişleri Bakanlığınca bütün illere dağıtılmıştır. 1933 yılında yayınlanan “Cankurtaran ve gaz temizleyen Takımların Teşkilat, Talim ve Terbiyesi Hakkında Talimat”, bütün illere dağıtılmıştır. 1935 yılında Bakanlar Kurulu Kararıyla “Milli Seferberlik Talimatı”, aynı yıl İçişleri Bakanlığınca “Hava Taarruzlarına Karşı Korunma Komisyonlarının Vazifeleri Hakkında Talimat” yayınlanmıştır. 1936 yılında Hava Müdafaa Genel Komutanlığı Teşkili ve Vazifesi Hakkında Kanun yayımlanmıştır. 1938 yılında “Hava Taarruzlarına Karşı Koruma Kanunu” yürürlüğe girmiştir. 1938 yılında 3502 sayılı “Pasif Korunma Kanunu” yürürlüğe girmiş, illerde seferberlik müdürlükleri kurularak hizmetler yürütülmüştür.

1930 yılında Dâhiliye Vekâletinin kuruluş ve görevlerini düzenleyen 1624 sayılı Kanun’da seferberlik ile ilgili bir düzenleme yoktur. 1934 yılında çıkarılan 1934 yılında ilk olarak 2531 sayılı kanun (RG: 03 Temmuz 1934/2742) ile Dâhiliye Vekâletinin merkez teşkilatı içinde “Seferberlik Müdürlüğü” teşkil edildiği görülmektedir. Ancak bu birimin görevlerine ilişkin net bir düzenleme yapılmamıştır. Daha sonra 1943 yılında 4445 sayılı Kanun (RG: 02 Temmuz 1943/5445) ile Dâhiliye Vekâleti Teşkilat Kanunu değiştirilmiştir. Buna göre, seferberlik müdürlüğünün üç şubeden oluştuğu görülmektedir. Bu müdürlük, milli seferberlik konularında, vekâlete verilen görevlerin amaca uygun bir şekilde yerine getirilmesi için kurulmuştur (Yalçın, 1990: 202). Birinci şubenin görevi milli seferberlik ve ordu seferberliğine yardım işlerini üstlenmiştir. İkinci şube, hava taarruzlarına karşı pasif korunma işleriyle görevlendirilmiştir. Üçüncü şube ise, hazar ve sefere

1939 yılında meydana gelen Erzincan Depremi, dönemin hükümetine afet yönetimi alanında düzenlemeler yapma zorunluluğu getirmiştir.

mahsus itfaiyenin teşkilat, malzeme, talim ve terbiye işlerine bakmakla yükümlü kılınmıştır.

1943 yılında “Tahliye Tahrip Nizamnamesi” yayınlanmıştır. 1944 yılında “Şehir ve Kasabaların Lüzumunda Tahliye ve Seyrekleştirilmesi Hakkında Kanun” yayınlanmıştır.

1952 yılında Türkiye’nin NATO’ya üye olmasıyla sivil savunma örgütlenmesinin askeri yapılardan alınarak sivil kesime aktarılması gerektiği görüşü ağırlık kazanmıştır. 1958 yılında çıkarılan ve 28 Şubat 1959 tarihinde yürürlüğe giren 7126 sayılı “Sivil Müdafaa Kanunu” ile sivil savunma hizmetleri yeniden düzenlenmiştir.

AFET YÖNETİMİ

1939 yılında meydana gelen Erzincan Depremi, dönemin hükümetine afet yönetimi alanında düzenlemeler yapma zorunluluğu getirmiştir. 17.01.1940 tarih 3773 sayılı “Erzincan’da ve Erzincan Depreminden Müessir Olan Mıntıklarda Zarar Görenlere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun” çıkarılmıştır. Bu yasayla ilk olarak depremden etkilenen vergi mükelleflerinin vergi borçları silinip evsizlere yeniden inşa faaliyetleri için yardımlar verilmiştir. Bu bölümde son olarak belirtilmesi gereken yasa ise 1935-1943 yıllarında meydan ge-

len su baskınları dolayısıyla çıkarılan 4373 sayılı Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu’dur. Bu yasa Cumhuriyet Döneminde doğal afet zararlarının azaltılmasına yönelik ilk yasadır.

1939 yılında meydana gelen Erzincan Depremi ve sonrasında meydana gelen Niksar-Erbaa, Adapazarı-Hendek, Tosya-Ladik, Bolu-Gerede Depremlerinin çok büyük can kayıplarına yol açması üzerine, sorunun sadece yapı standartlarının iyileştirilmesi ile aşılamayacağı deprem zararlarının azaltılması konusunda yeni düzenlemelerin gerektiği ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine 22 Temmuz 1944 tarihinde “4623 sayılı Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun” çıkarılmıştır. 1943 yılında çıkarılan 4373 sayılı Kanundan sonra bu kanun ile artık afet meydana gelmeden önce çalışma yapılması gerektiği kabul edilmiş oluyordu. Bu kanun ana hatlarıyla; ülkede deprem bölgelerinin belirlenerek yayınlanması, buralara yapılacak yapılar için özel kuralların deprem yönetmelikleri olarak yayınlanması ve uygulanması zorunluluğu, her il ve ilçe için acil yardım ve kurtarma programlarının önceden hazırlanması, belediyelerin yeni gelişme alanlarında jeolojik etütler yapılmasının zorunlu hale getirilmesi gibi zarar azaltıcı önlemleri depremler olmadan önce almayı zorunlu kılmaktadır. Kanun aynı zamanda, depremler sırasında yapılacak işleri, yönetici ve halkın görev ve sorumluluklarını esasa bağlamıştır.

KAYNAKÇA

Çapar, S. (2015) “1930-1946 Döneminde Dahiliye Vekaleti”, içinde T. C. İçişleri Bakanlığı Tarihi (1920-2014), Ed.: M. Çelik, Ankara: TİAV Yayınları, 207-208.